

I) Sport.

I. Tornászás. Magyarországon 1830. óta tettek kísérleteket a tornászás és vívás meghonosítására. Az a mozgalom, mely hazánkban a tornászás elterjedését eredményezte, 1863-ban indult meg, midőn az ország szívében, Budapesten, lelkes hazafiak állottak össze s megalakították a »Nemzeti Tornaegylet«-et. A főváros példáját a vidék is követte s a nemzeti tornaegylet mintájára az ország minden nagyobb városában alakultak és alakulnak torna- és vivó-egyletek, atletikai klubok.

Aradon Nagy Sándor tornatanár 1875-ben szervezett egy magánjellegű tornakört, mely a ma már virágzó tornászás alapját rakta le. Az 1878-ik év december havában Arad városában is indult meg mozgalom, mely egy tornaegyesület létesítését tűzte ki célul. A mozgalom élén szintén Nagy Sándor lyceumi tornatanár állott. Az 1879. május 25-ikén megtartott véglegesen alakuló közgyűlésen az »Aradi Tornaegyesület« tisztikara következőleg alakult meg: elnök: Péterffy Antal, alelnök: Boros Vida, titkár: Fényes Kálmán, orvos: dr. Parecz Gyula, ügyész: Heeger Ernő, pénz- és szertárnok: Sarlot Domokos, művezető: Nagy Sándor, segédtanár: Lászka Lajos. A tisztikarban az alakulás óta sok változás történt. Az 1879. év végén az egyesületnek 1 tiszteletbeli, 1 alapító, 53

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Arad vármegye és Arad szabad királyi város monographiája,

III. kötet: Első rész

működő s 16 pártoló, összesen 71 tagja volt. A tagok száma évről-évre szaporodott s legutóbb az 1895. év végén az egyesületnek 3 tiszteletbeli, 5 alapító, 97 működő, 106 pártoló, összesen 211 tagja volt. A tagok száma tehát 140-nel növekedett.

Az »Aradi Tornaegyesület« története igen mozgalmas s az ügy erkölcsi, mint anyagi tekintetben évről-évre kedvezőbb viszonyok közé jutott. Rendezett az egyesület számos sikerült díszturnázást, házi ünnepélyt, tánczvigalmat, tornakirándulásokat és gyalogpartikat. 1888-ban az rendezte Aradon a II-ik országos tornaszövetségi ünnepélyt, kapcsolatban a szövetségi közgyűléssel, mely fényes erkölcsi és anyagi sikerrel végződött s az egyesület jó hírnevét biztosította. Részt vett több országos vagy vidéki tornaünnepélyen is, mely alkalomból az egyesület, vagy annak egyes tagjai többször nyertek kitüntetést. Az egyesület a lyceum torna-termét használja. Saját kényelmére a tornacsarnok mellett tágas és jól berendezett öltöző és mosdó szobát és tornaszertárat építtetett s a tornacsarnok felszereléséhez nagy mértékben hozzájárult, úgy, hogy az országban kevés oly jól felszerelt tornacsarnok van, mint az aradi lyceumé s ezt a lyceum jó részben az »Aradi Tornaegyesület«-nek köszönheti. Mindennek daczára, tagjainak régi óhaja, hogy az egyesületnek saját tornacsarnoka legyen.

Az egyesület 1894-ben érte meg fennállásának 15-ik évfordulóját, melyet díszturnázással egybekötött fényes tánczvigalommal ünnepelt meg. Ugyanez évben az egyesületben mozgalom indult meg egy kerékpározó kör alakítására. A kerékpározó kör az »Aradi Tornaegyesület« fenhatósága alatt 1894. május hó 17-ikén alakult meg oly feltételek mellett, hogy a kör mint a tornaegyesület alosztálya fog működni, tagjai csak tornaegyesületi tagok lehetnek s a körre nézve az egyesület alapszabályai lesznek irányadók. Ezen kívül a kör menetszabályokat is alkotott, melyek a kirándulásoknál zsinórmértékűl szolgálnak. A kerékpározó kör vasár- és ünnepnapokon több sikerült kirándulást rendezett Arad környékére, a szomszédos falvak és városokba. Ezen kör ma is fennáll; parancsnoka: Nagy Sándor.

Az »Aradi Tornaegyesület« vagyona 1895-ben 2851 frt 29 krt tett készpénzben s 1428 frt 50 krt tornaszerekben; az egyesület összes vagyona tehát 4279 frt 79 krra rugott.

II. Kerékpározás. Arad városában a kerékpározást 1889-ben kezdették meg, midőn az »Aradi kerékpár egyesület« megalakult. A kezdeményező Nagy Sándor lyceumi tornatanár volt. Az egylet tagjainak létszáma az első év végén volt 1 alapító, 37 rendes és 19 pártoló, összesen 57 tag. Az aradi kerékpár egyesület 3 évig élénken működött s több sikerült kirándulást is rendezett, de azután működése hanyatlani kezdett s ma teljesen szunnyad.

A kerékpár-sportot városunkban az »Aradi Tornaegyesület« keltette új életre, a mennyiben 1894. május havában alakult meg az egyesület kebelében a kerékpár-kör, melyből 1895. május havában többen kiválva, egy önálló együletet alakítottak »Aradi Kerékpár Club« czímen.

Az ifjú egyesület, mely megalakulását 1 alapító és 32 működő taggal mondotta ki, tevékenységét nagy buzgalommal kezdette meg; vásár- és ünnepnapokon a környék közelebb s távolabb helyeire kirándulásokat rendezett. Ezen kívül a városliget árnyékos utain a kezdőket tanulógépein szakszerű oktatásban részesítette.

Az egyesület első nyilvános szereplése 1895. július hó 10-ikén történt, midőn az »Aradvidéki Tanítóegylet« jubiláris közgyűlése alkalmából virágkorzót rendezett, mely a közönségnél nagy tetszést aratott, ugyanez évben egyszer lampionos menetet is vezetett, mely hasonlóan kedvező fogadtatásra talált. Fennállása óta a klub több vidéki versenyen vett részt, mely alkalmakkor több tagja nyert díjat. A klub az 1895. év végén 1 alapító, 57 működő s 9 pártoló taggal birt.

III. Vívás. A vívás Arad városában már régóta gyakoroltatik. A 60-as évek elején Valé jóhírű francia vívómester is működött városunkban, kinek leánya is ügyes vítör-vívó volt, úgy, hogy a tör-vívás tanítását magára vállalhatta. Ezen kívül Doszkocsik Ferencz, Főző Lajos és Schreyer Alajos nyitottak a 70-es években Aradon vívótermet, azonban a vívást nem tudták állandóan meghonosítani. — 1888. nyarán Sztrakay Norbert jónevű fővárosi vívómester próbált városunkban szerencsét s nyári tanfolyamot nyitott; vállalkozása azonban nem sikerült s a két hónapra tervezett tanfolyam végét be sem várva, eltávozott Aradról.

1890-ben Benedek Gyula jóhírű volt szabadkai vívómester nyitott a polgári iskola tornatermében magánjellegű tanfolyamot, melyet különösen az első évben nagy számban látogattak a vívás barátai. E tanfolyam két és fél évig tartott s belőle sok jó vívó került ki. Benedek Gyula a debreczeni tornaegyleti vívómesterévé választatván, elhagyta Aradot, hol mint jeles vívómester jó emléket hagyott maga után.

A vívás az »Aradi Tornaegyesület« kebelében fennálló vívóköriben 1879. óta gyakoroltatik. 1879-től 1883-ig bezárólag Nagy Sándor művezető és Lászka Lajos segéd-tanár együtt tanították; azóta pedig Nagy Sándor művezető egyedül tanítja. Ezen idő alatt a vívóköriben igen sok tagja volt; az Aradon állomásozott cs. és kir. huszár és gyalogos főtisztek is nagy számban látogatták azt s nem egy jó vívó került ki az »Aradi Tornaegyesület« vívó osztályából, melyben az egyesület művezetője és vívómestere a világhírű Keresztessy-féle rendszer szerint tanít, mely a létezők közt legjobbnak bizonyult. Az egyesület vívó köréből több jeles vívó és két katonai vívómester is került ki.

IV. A korcsolyázás. Az újabb kornak ez az annyira elterjedt s

kedvelt sportja nálunk a 70-es évek folyamán honosodott meg szélesebb körben, midőn e sport kedvelői egyletté tömörültek. Az »Aradi korcsolyázó egyesület« 1874. november havában alakult meg Parecz György elnöklete alatt, ki az egyletnek ma is elnöke. Az egylet jégpályája 1874—1876-ig a régi vágóhíd mellett a Holt-Maroson volt; 1876-ban építette az egylet maig is használatban levő jégpályáját, mely a fő-út végén, a városliget alatt, gyönyörű helyen terül el; csinos, svájci stílusban épült korcsolya-pavillonjában a kényelemhez szükséges helyiségek u. m. melegedő szoba, öltözők s a korcsolya szertár vannak elhelyezve. Az 1890—91-ik korcsolya évadban mesterséges jégpályát is épített és tartott fenn az egylet, mivel a természetes jégpálya mellett a Holt-Maros medrét az élővíz csatorna számára kimélyítették s ennek folytán a talajvíz lejebb szállott s a jégpálya szárazon maradt. Az egyesület azonban visszatért a régi jégpálya használatához, mivel az sokkal tágasabb. Hogy a régi jégpálya ismét használható legyen, ki kellett azt mélyíteni, a mi az egyesület költségére 1892-ben meg is történt; ugyanakkor a pálya alakja is szabályoztatott s körös-körül gázvilágítással láttatott el. Szóval az egylet minden tekintetben megfelelő tágas és csinos jégpályával ajándékozta meg Aradváros jégsport kedvelő közönségét.

Az egylet évenként 2—3 jégünnepélyt szokott rendezni, mely alkalommal a jégpályát fényesen kivilágítják s a közönség katonazene mellett késő estig mulat. Nyáron át a korcsolyatavat csónakázásra használják.

Az egyesület vagyona készpénzben 3800 frt, az épületeket és jégpályát is beleszámítva pedig 12,000 frtra tehető. Az egyesület főtisztviselői: Parecz György elnök s Boros Vida és Tedeschi Viktor igazgatók több mint 20 éve viselik tisztségöket.

V. Evezés. A sport ezen neme, mint Magyarországon általában, csak a legujabb időkben karoltatott fel. A »*Maros aradi evezős-egylet*« Vincze Miklós aradi kir. törvényszéki bíró kezdeményezésére alakult meg 1890. augusztus havában. Az alakuláskor az egyletnek 29 tagja volt. 1891. évi május hó 5-ikén tartotta az egylet első házi versenyét, mely alkalommal első 4 csónakjának keresztelése is megtartatott. Az egyesület azóta több országos versenyen vett részt s úgy az egylet, mint egyes tagjai nem egy díjat nyertek. Csónak-keresztelés még egyszer volt és pedig 1894. évi szeptember hó 30-ikán, mely alkalommal négy hajónak adtak nevet. Az egylet saját csónak-házzal bir, ezen kívül van 5 négyes, 4 skiff (egyes) és 1 kettős, összesen 10 csónakja és egyéb felszerelése 4500 frt értékben. Az egyesület tagjainak száma fennállásától fogva folyton gyarapodott; 1895-ben 11 alapító, 15 pártoló, 52 működő, összesen 79 tagja volt. A »Maros« evezős-egylet a vidék hasonló egyletei között tekintélyes helyet foglal el; rövid fennállása óta számottevő győzelmekeket aratott s Arad város sport-életében is előkelő szerepet játszik.

VI. Lövészet. A lövészet hazánkban a legrégebben űzött sport. Igen régóta, már az előbbi századokban, képezte az a német eredetű polgárságnak vasárnapi szórakozását. A lövészet Aradon is jóval régebben fejlődött ki, mint bármely más sport. Az »Aradi polgári lövészegylet« 1831-ben alakult, tehát a legrégebb aradi egyletek közé tartozik. Az egyesület első főlövész mestere báró Orczy Lőrincz volt, ki után sorban következtek: báró Simonyi Lajos, Náray Imre, Kövér Gábor és dr. Mülek Lajos. Az »Aradi polgári lövészegylet«-nek a kiserdőben díszes lövő-háza van, mely ünnep- és vasárnapokon megtelik szorgalmas lövészekkel, kik magukat a lövés sportjában gyakorolják. Minden év augusztus havában Lőrincz-napi nagy díjlövészetet rendez az egyesület, melyen vidéki lövészek is versenyezhetnek a díjakért. A lövészegylet tartja fenn és gondozza a városligetet, mely egyike a vidéki városok legcsinosabb parkjainak s ez által módot és alkalmat nyújt Arad város közönségének kellemes szórakozásra és üdülésre, minek fejében viszont a hálás polgárság köréből tömegesen lépnek a derék egyesület tagjai sorába. Az egyesületnek 1895-ben 12 tiszteletbeli, 63 örökös (alapító), 360 rendes, összesen 435 tagja volt. Az egyesület készpénze ugyanakkor 5412 frt 75 kr-ra rugott, melyből 2208 forint 32 kr. új lövölde-helyiség építésére van szánva. A lövő-sport vidéki nyilvánulásai közül különös felemlítést érdemel a világosi galamb-lövészet.

VII. A vadászat e megyében inkább a sport, mint a termelési ág jellegével bír, ámbár közgazdasági tekintetben is van fontossága. A megye vadállományában a hasznos vadak közül legnagyobb mennyiségben a nyúl, kisebb mennyiségben az őz van képviselve; a dűvadak közül a megye egész területén, de főleg a Lunkaságban, a vaddisznó fordul elő, elég nagy számban található a róka mindenütt, kisebb számú a borz, míg farkas csak a hegyes vidéken akad; vadmacska ritkábban fordul elő. A vadászat tárgyát képező madarak közül a vadkacsa, vadlúd, fogoly, fűrj, vadgalamb, az átvonuló szalonka, túzok s a csálai erdőben és uradalmakban tenyésztett fácán említendőek. — Érdekes lesz megemlítenünk, hogy a csálai erdőben, mely megyénk vadban legszegényebb erdői közé tartozik, a vaddisznó 40, az őz 100, a nyúl 5—6000, a borz 10, a róka 10 drbra tehető. — Vadaskert a megyében csak József főherczeg ő fensége kisjenői uradalmában van, hol őzek, szarvasok és dām vadak, továbbá fajok tenyésztetnek. Kiváló vadászterület itt az ágyai erdő; a fenséges család tagjai gyakran felkeresik e kitűnő vadászterületet s az itt rendezett vadászatokon a környék meghívott értelmisége is részt vesz; gyakrabban fordulnak itt meg József főherczeg ő fenségén kívül József Ágost főherczeg és ujabban Fülöp orléansi herczeg. Igen szomorú emlék is fűződik azonban a kisjenői uradalomban tartott vadászatokhoz: egy ily vadászat alkalmával érte a boldogult nagyreményű László főherczeg az a szerencsétlen-

ség, mely halálát okozta. A szerencsétlenség helyén, az ágyai erdőben, jelenleg már kápolna emelkedik, melyet zarándokhelylyé akarnak alakítani.

Nagyobb vadászatok történnek ezen kívül gróf Nádasdy Ferencz soborsini, gr. Zelénszki Róbert ötvenesi s hg. Sulkovszki József pankotai uradalmában, a mácsai uradalomban, úgyszintén az Arad közelében levő csálai erdőben. Szokásosak e helyeken a hajtóvadászatok, továbbá a kopókkal, vizslával való vadászat és a cserkészet. Falkavadászatok Mácsa környékén tartatnak. Az agarászat kezd végkép kimenni a divatból, mivel a tilalmas területek egyre szaporodnak. A megye kincstári erdeinek területén az 1885-től 1894-ig terjedő 10 évi időközben évenként átlag elejtett: 1 szarvas, 27 dámvad, 301 őz, 6 zerge, 70 vaddisznó, 9791 mezei nyúl, 5 üregi nyúl, 38 különféle más emlős, 5 siketfajd, 20 nyirfajd, 148 császármadár, 1169 fáczán, 1481 fogoly, 2440 fűrj, 117 haris, 112 vadlúd, 1364 vadkacsa, 269 szárcsa, 50 túzok és darú, 619 erdei szalonka, 594 mocsári szalonka, 889 vadgalamb, 1319 rigó, 485 különféle más szárnyas, összesen 21,320 darab vad.

VIII. Lóversenyek igen gyakran tartattak Aradon már az 1860-as évek alatt. Urlovasok jöttek az ország minden részéből. Ujabbán főleg katonatisztek versenyeznek. Ezenkívül az aradi verseny-egylet, melynek alapszabályait a földművelésügyi miniszterium jóváhagyta, 1894-ben alakult oly czéllal, hogy az úrlovasok országos szövetkezete által Aradon rendezendő lóversenyeknél segédkezet nyújtva, ez által a lótenyésztést előmozdítsa. Ilyen alakban vett részt az egyesület a városunkban tartott 1894—1895. és 1896. évi lóversenyeken, minden egyes alkalommal 3500 korona külön díjat tűzvé ki, melyből 1000 korona Arad város közönségének adománya volt. A jelen (1897) év elején azonban az egyesület elszakadt az úrlovasok szövetkezetétől, önállósította magát s alapszabályait is ekként módosította. Ezentúl az úrlovasok szövetkezetétől függetlenül fogja a versenyeket rendezni. Az egyesület tisztikara annak keletkezésekor a következőleg alakult meg: elnök: gr. Károlyi Tibor, alelnök: Végh Aurel, titkár: Dániel Ernő. Az egylet újból alakulásánál a tisztikar is megváltozott. Elnöknek megmaradt gr. Károlyi Tibor, alelnöknek megválasztott Urbán Iván, titkárnak Vásárhelyi János.

Ezekben óhajtottuk Aradváros sport életét ismertetni. Ha tekintetbe vesszük még azon körülményt, hogy Arad összes iskoláiban a testi nevelés magas színvonalon áll, s hogy az úszó sport szolgálatára két tágas és jól berendezett polgári és egy katonai úszóház áll a Maros folyón, el kell ismernünk, hogy Arad sport élete igen virágzó.